

İlkokullarda Serbest Kıyafet Uygulamasının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Halil İbrahim Sağlamⁱ, Cevdet Şenⁱⁱ, Elif Tınmazⁱⁱⁱ, Semra Süzer^{iv}

Araştırma, sınıf öğretmenlerinin, velilerin ve öğrencilerin ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla iki alt boyuttan oluşan 20 maddelik bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçek geçerlik ve güvenilirlik analizleri için 2013-2014 eğitim öğretim yılında Sakarya ili merkez ilçelerinde bulunan ilkokullarda görev yapan 307'si (%23) sınıf öğretmeni, 683'ü (%52) ilkokul öğrencisi ve 324'ü (%25) öğrenci velisi olmak üzere toplam 1314 kişiye uygulanmıştır. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .78 olan ölçek, varyansın %60.5'ini açıklamaktadır. Ölçeğin alt boyutları "serbest kıyafeti destekleme" ve "serbest kıyafete karşı olma"dır. Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna göre cinsiyet değişkeni için parametrik testlerden t testi, statü için varyans analizi; ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme düzeyleri için parametresiz testlerden Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Okul türü değişkeni için parametresiz testlerden Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyete göre ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme boyutunda erkekler lehine, serbest kıyafet uygulamasına karşı çıkma boyutunda kadınlar lehine; ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme düzeyine göre destekleme boyutunda destekleyenler lehine; karşı çıkma boyutunda hiç desteklemeyenler lehine; statüye göre ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme boyutunda öğrenciler lehine, karşı çıkanlar boyutunda öğrenciler aleyhine, ölçek toplamında veliler aleyhine; okul türüne göre ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme boyutunda özel okullar lehine, karşı çıkma boyutunda devlet okulları lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, serbest kıyafet, sınıf öğretmenliği, karar verme.

Giriş

Kişilik, diğer bir ifade ile biriciklik, bir kimseyi başkalarından ayıran ve kendine özgü olduğunu oluşturan tüm davranışsal özellikler olarak tanımlanabilir. Kişiliğin niteliğini, insanın özellikleri oluşturur. İnsanın özellikleri ise dış görünüşünü, davranışını, toplumsal değerlerini, kendine ilişkin duygularını ve çevreye uyum sürecini kapsar (Başaran 1984: 122). Eğitim sürecinde öğrencilerin kişilik gelişimlerine etki eden birçok unsur bulunmaktadır. Bunlardan biri de okullarda kullanılan öğrenci kıyafetleridir. Türk eğitim sisteminde öğretmen merkezli eğitimin yerini öğrenci merkezli eğitimin alması öğrencinin hem bilişsel

ⁱ Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Hendek/Sakarya. hsaglam@sakarya.edu.tr

ⁱⁱ Sın. Öğr., Zübeyde Hanım İlkokulu, Serdivan/Sakarya. malezcevdetsen@hotmail.com

ⁱⁱⁱ Sın. Öğr., Özel Neva İlkokulu, Serdivan/Sakarya. t-n-m-z1990@hotmail.com

^{iv} Sın. Öğr., Şehit İhsan Ünlütürk İlkokulu, Akyazı/Sakarya. semrasuzer.1983@outlook.com

hem de kişisel yönden gelişmesi bakımından önemlidir. Kılık kıyafet değişikliği konusundaki çabalar öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine ve karar verme sürecine katılmalarına imkan hazırlayabilir. Bu düşünce, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okullarda geleneksel olarak uygulanan "önlük/forma" dan sonra serbest kıyafet uygulaması sürecini başlatmıştır.

Osmanlı Devletinin batılılaşma amacıyla yaptığı değişimlerden biri de kıyafet alanında olmuş ve batılı giyim tarzı benimsenmeye başlamıştır. Tanzimat Dönemi'yle birlikte modern eğitim veren yeni okullar açılmış (Ortaylı, 1987), öğrenci ve öğretmen kıyafetlerinde de bu dönemde değişiklikler yapılmıştır (Akyüz, 1989). Cumhuriyet döneminde de devam eden Batılı anlamda reform çabaları neticesinde 25 Kasım 1925'te kılık-kıyafet ve şapka reformu başlatılmıştır (Kahraman ve Karacan, 2013). 1929 *İlk Mektepler Talimatnamesi*'nden, Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu ilk yıllardan beri ilkökullar öğrencilerinin, daha esnek olmakla birlikte, önlük giydikleri anlaşılmaktadır. Siyah önlük-beyaz yaka ise Türkiye'de ilk defa 1981'de *Milli Eğitim Bakanlığı ile Diğer Bakanlıklara Bağlı Okullardaki Görevlilerle Öğrencilerin Kılık Kıyafetlerine İlişkin Yönetmelik* ile tanımlanmış ve zorunlu hale getirilmiştir. Siyah önlük ve beyaz yakadan oluşan ilkökullar üniformalarının temeli öncelikle üniversite öğrencileri daha sonra da on altıncı yüzyıl Christ's Church Hospital öğrencileri tarafından giyilen giysilere dayandırılmaktadır (Hesapçıoğlu ve Meşeci- Giorgetti, 2009).

Uzun yıllar boyunca siyah önlük beyaz yaka okulların önemli bir parçası olmuştur. Daha sonra bu zorunluluk, 1989-1990 eğitim-öğretim yılında yayımlanan genelge ile siyah önlüğün ilköğretim çağındaki çocukları psikolojik açıdan olumsuz etkilediği görüşü ile kaldırılmıştır. Siyah önlük yerine çeşitli renk (deniz mavisi, lacivert, gri gibi) ve modellerdeki önlüklerin kullanılması kararlaştırılmıştır. Okullar tarafından seçilen renk genellikle mavi olmuştur (MEB, 2008). Milli Eğitim Bakanlığı'nın 29-30 Haziran 2009 tarihinde Ankara'da kılık kıyafetle ilgili düzenlediği çalıştay sonunda, okul kıyafetlerine pedagojik ve toplumsal gerçekler ışığında serbestlik getirilmesi önerisi kabul edilmiştir. Ayrıca, her okulun farklı kıyafetinin olması, kıyafetlerin okul aile birliklerince belirlenebilmesi, iklim ve yöresel şartlara göre çeşitlilik gösterebilmesi, kravat zorunluluğunun kaldırılabilmesi gibi kararlar alınmış, serbestliğe bazı sınırlar konulmuştur (Doğan, 2011). Siyah önlükle başlayıp mavi önlükle devam eden ve nihayet okul üniformasına dönüşen kılık kıyafet uygulaması, Milli Eğitim Bakanlığı tarafında 27 Kasım 2012'de çıkarılan Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Öğrencilerinin Kılık ve Kıyafetlerine Dair Yönetmelikle değiştirilmiştir (Resmi Gazete [RG], 28480). Yönetmeliğe göre 2013-2014 eğitim-öğretim yılından itibaren serbest kıyafet uygulamasına geçileceği kararlaştırılmış; konuya ilişkin kamuoyundaki tartışmaların da etkisiyle okullardaki kıyafet değişikliği velilere bırakılmıştır.

İnsanlar arasındaki ilişkiler bakımından kıyafet, sözsüz bir iletişim aracı olarak görülebilir. Kıyafet, kimliğin oluşmasında ve yansıtılmasında önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca bireyin sosyal sınıfını, mesleğini, doğal çevresini, duygularını ve düşüncelerini de açıklar. Kıyafet, sosyal bir kabul alanıdır (Açıkalin, 2003). Çocuklar ve gençler hayatı tecrübe ederek, yaşayarak öğrenirler. Bu anlamda serbest kıyafet uygulamasının öğrencilerin kişisel bakımlarına önem vermelerine, rahatlık sağlamasına, iletişimlerini kolaylaştırmasına, baskıyı azaltmasına, özgüvenlerinin artmasına, sorumluluk bilinci kazanmalarına, bireysel tercihleri için ortam ve imkân oluşmasına, öğrencilerin sosyalleşmesine, planlı olmalarına, akademik başarılarına olumlu yönde katkı sağlayacağı; okulda kontrol zorluğunun yaşanmasına ve güvenlik sorununun oluşmasında olumsuzluklar yaşanacağı düşünülmektedir (Kahraman ve Karacan, 2013).

Literatürde, serbest kıyafet uygulamasını konu alan (Caruso, 1996; Howe, 1996; Murray, 1997; Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] 1997; King, 1998; Kıran, 2001, Erkan, 2003; Kahraman ve Karacan, 2013; Akbaba ve Konak, 2014) çalışmalara rastlamak mümkündür. Caruso (1996) okul üniformalarının dayanağını; Murray (1997) okul üniformalarının okul iklimi üzerindeki etkisini; Howe (1996) okul üniformaları; King (1998) öğrencilerin kendi seçimleri olan kıyafetlerin onların psikolojik dünyasına etkilerini ele almışlardır. Kahraman ve Karacan (2013) lise öğrencilerinin serbest kıyafet giymeleri ile ilgili olarak yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilerin öğrencilere ve okul ortamına etkilerini; Akbaba ve Konak (2014) lise öğrencilerinin ve velilerin serbest kıyafet uygulaması ile ilgili görüşlerini ele almışlardır. Yapılan bu çalışmaların paydaşların ilkökullarda serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olmadığı anlaşılmaktadır. Halbuki ilkökullarda serbest kıyafet uygulaması ile ilgili karar verme sürecine paydaşların katılımının önemli olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin, velilerin ve

öğrencilerin ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi araştırmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Ayrıca, araştırmaya katılanların görüşlerinin cinsiyet, ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme düzeyi, araştırmaya katılanların statüsü ve okul türü değişkenleri bakımından farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, tarama modellerinden karşılaştırma türü ilişkisel tarama ile yapılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da şu anda var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu modellerde esas amaç, var olan durumu olduğu gibi betimlemektir. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modellerinde, en az iki değişken bulunup bunlardan birine göre gruplar oluşturularak diğer değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 1994). Karşılaştırma türü ilişkisel tarama niteliğinde olan bu araştırma ile sınıf öğretmenlerinin, velilerin ve öğrencilerin ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Sakarya ilinin merkez ilçelerinde bulunan 2'si özel 13'ü devlet olmak üzere toplam 15 ilkokulda görev yapan 307 (%23) sınıf öğretmeni, 683 (%52) ilkokul öğrencisi ve 324 (%25) öğrenci velisi oluşturmaktadır. Sakarya ilinin merkez ilçelerinde bulunan ilkokullar sosyo-ekonomik düzeyi düşük, orta ve yüksek şeklinde gruplandırılmış ve bu üç gruptan seçkisiz olarak çalışma grubu belirlenmiştir. Araştırmaya katılanların demografik özellikleri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Değişken	Tür	f	%
Cinsiyet	Kadın	700	53
	Erkek	614	47
Statü	Öğrenci	683	52
	Öğretmen	307	23
	Veli	324	25
Okul türü	Devlet	1193	91
	Özel	121	9
Destekleme düzeyi	Hiç desteklemeyenler	620	47
	Biraz destekleyenler	164	13
	Oldukça destekleyenler	71	5
	Tamamen destekleyenler	459	35

Tablo 1'de araştırmaya katılanların cinsiyetlerine, statülerine, okul türlerine ve ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme düzeylerine göre dağılımları yer almaktadır. Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılanların % 53'ünün kadın, % 47'sinin erkek olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanlar statü bakımından incelendiğinde % 52'sinin ilkokul öğrencisi, % 23'ünün sınıf öğretmeni, % 25'inin ilkokul öğrencilerinin velisi olduğu; okul türü bakımından % 91'inin devlet, % 9'unun özel okulda yer aldığı anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılanların ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme düzeyleri incelendiğinde % 47'sinin ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını hiç desteklemediği; % 13'ünün biraz desteklediği, %5'inin oldukça desteklediği, % 35'inin tamamen desteklediği anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Sınıf öğretmenlerinin, velilerin ve öğrencilerin ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik olarak hazırlanan veri toplama aracının geliştirilmesi birkaç aşamadan oluşmaktadır: Öncelikle araştırmacılar tarafından literatür incelemesi yapılmış öğretmen, veli ve öğrencilerle görüşülmüştür. Geçerlik çalışmalarında öncelikli olarak kapsam ve görünüş geçerliği için başvurulacak uzmanlar belirlenmiştir. Ölçek, sınıf öğretmenliği eğitimi, araştırma yöntemleri ve istatistik alanı uzmanı akademisyenlere sunularak kapsam ve görünüş geçerliğine sahip olup olmadığı incelenmiştir. Uzmanların görüş ve önerileri doğrultusunda 25 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Yine uzmanlardan gelen görüş ve eleştiriler doğrultusunda taslak ölçekte çeşitli düzeltmeler yapılmıştır. Bazı maddeler çıkarılırken, bazıları yeniden düzenlenmiş ve ölçğe yeni maddeler eklenmiştir. Böylece 20 maddelik ölçek, ön uygulama için hazır hale getirilmiştir. Hazırlanan ölçek, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için Sakarya ilinde çalışan 307'si sınıf öğretmeni, 683'ü ilkokul öğrencisi, 324'ü veli olmak üzere toplam 1341 kişiye uygulanmıştır. Literatürde, ölçeğin geçerlik çalışmalarında faktör analizi gibi çok değişkenli analizlerin yapılabilmesi için ulaşılabilecek örneklem büyüklüğü konusunda farklı ölçüt ve görüşler vardır (Fer, 2005). Bazı görüşler örneklem büyüklüğü üzerinde durmaktadır. Faktör analizi için örneklem genişliği ile ilgili olarak Sapnas (2004), araştırmaların küçük örneklem gruplarında iyi faktör sonuçlarına ulaşıldığını ortaya koyduğunu ve bu çerçevede 100 kişilik bir örneklem grubunun yeterli olduğunu ifade etmiştir. Preacher ve MacCallum (2002) ise minimum örneklem büyüklüğünün 100 ile 250 arasında olması gerektiğini belirtmiştir. Bazı görüşler ise madde sayısına bağlı olarak oran vermektedirler. Bu konuda da Preacher ve MacCallum'ın (2002) literatür incelemelerinde ulaştıkları sonuç değişken, yani madde sayısının üç katı ile on katı arasında değiştiği yönündedir. Bu düşüncelerden hareketle bu araştırmadaki çalışma grubu sayısının yeterli olduğu düşünülmektedir.

Ölçekte yer alan maddelere; *"İlkokullarda serbest kıyafet öğrencilerin karar alma sürecine katılmasını sağlar"*, *"İlkokullarda serbest kıyafet öğrencilerin temiz kıyafetle okula gelmesini sağlar"*, *"İlkokullarda serbest kıyafet öğrencilerin ekonomik farklılıklarını belirginleştirir"*, *"İlkokullarda serbest kıyafet öğrencilerin okul güvenliğini tehlikeye düşürür"*, örnek olarak verilebilir. Ölçekte yer alan maddeler öğrencilere yöneltilirken *"İlkokullarda serbest kıyafet karar alma sürecine katılmamızı sağlar"*, *"İlkokullarda serbest kıyafet temiz kıyafetle okula gelmemizi sağlar"*, *"İlkokullarda serbest kıyafet ekonomik farklılıklarımızı belirginleştirir"*, *"İlkokullarda serbest kıyafet okul güvenliğimizi tehlikeye düşürür"* biçimine dönüştürülerek öğrencilerin kendi açılarından görüşlerini yansıtmaları amaçlanmıştır. Ölçekte yer alan maddelerle ilgili örneklemdeki deneklerin görüşleri için 5'li Likert tipi dereceleme kullanılmıştır. Bu dereceleme, hiç katılmıyorum (1), biraz katılıyorum (2), kararsızım (3), oldukça katılıyorum (4), tam katılıyorum (5) şeklinde puanlandırılmıştır. Yapı geçerliği ve güvenilirlik çalışmaları için ölçek çalışma grubuna uygulanmıştır. Bu uygulamadan elde edilen veriler doğrultusunda yapı geçerliği için "açımlayıcı faktör analizi" uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde ölçekte yer alacak maddelerin belirlenmesinde maddelerin yük değerlerinin en az .30 olmasına dikkat edilmiştir (Büyüköztürk, 2009). Bunun yanında yapı geçerliliği esnasında 25 derecelik "varimaks" eksen döndürmesi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine de iç tutarlılık katsayısı ile bakılmıştır. Faktör analizi yapabilmek için öncelikle KMO ve Bartlett Sphericity testi değerlerine bakılmıştır. KMO değeri .95 ve Bartlett Sphericity testine ($\chi^2=16503.395$, $p=.000$) bakılarak elde edilen veriler anlamlı farklılık gösterdiği için ölçeğin faktör analizinin yapılmasının uygun olduğuna karar verilmiştir (Büyüköztürk, 2009). Faktör analizi sonucunda ölçeğin 20 maddeden oluşan iki boyutlu bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Ölçekte yer alan ilk boyut toplam 10 maddeden oluşmakta ve faktör yük değerleri .71-82 arasında değişmektedir. Bu boyut *serbest kıyafeti destekleme* olarak adlandırılmıştır. Toplam varyansın %33.3'ünü açıklayan bu boyutun iç tutarlılık katsayısı .93'tür. Ölçeğin *serbest kıyafete karşı olma* adını taşıyan ikinci boyutu 10 maddeden oluşmakta ve faktör yük değerleri .57-81 arasında değişmektedir. Toplam varyansın %27.2'sini açıklayan bu boyutun iç tutarlılık katsayısı .90'dır. 20 maddeden oluşan *Serbest Kıyafet Uygulaması Ölçeği*'nin tamamı ele alındığında toplam varyansın %60.5'ini açıkladığı ve iç tutarlılık katsayısının .78 olduğu bulunmuştur. Güvenirlik katsayısı .60 ve üstünde olan ölçekler oldukça güvenilir, .80 ve üstünde olan ölçekler ise yüksek düzeyde güvenilir ölçekler olarak kabul edilmektedir (Özdamar, 1999). Bu sonuçlar, ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma için geliştirilen ölçme aracı Sakarya ilinin merkez ilçelerinde bulunan 2'si özel 13'ü devlet olmak üzere toplam 15 ilkokula araştırmacılar tarafından getirilmiştir. Okul yönetimiyle görüşüldükten sonra sınıf öğretmenlerine açıklamalar yapılarak ölçekler teslim edilmiş, uygulamadan sonra ölçekler sınıf öğretmenlerinden teslim alınmıştır. Dağıtılan toplam 1400 veri toplama aracından 1360 tanesi geri dönmüştür. Veri toplama araçlarından 46'sı gerek boş bırakıldığından gerekse amaca uygun olarak doldurulmadığı belirlendiğinden değerlendirme dışında tutulmuştur. Sonuç olarak 1314 veri toplama aracı değerlendirilmeye alınmıştır.

Verilerin analizine başlanmadan önce, veri toplama araçları tek tek kontrol edilerek sıralanmış, veri toplama araçları yoluyla elde edilen veriler tanımlanmış ve SPSS programına yüklenmiştir. Bu veriler araştırmacının alt problemlerine göre analiz edilmiştir. Öncelikle elde edilen verilere hangi testlerin uygulanacağını belirlemek amacıyla değişkenlerin dağılımının normalliği Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna göre cinsiyet değişkeni için parametrik testlerden t testi, statü için varyans analizi; ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme düzeyleri için parametresiz testlerden Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Kruskal-Wallis testi sonucunda anlamlı çıkan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Okul türü değişkeni için ikili grup karşılaştırmalarda kullanılan parametresiz testlerden Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Aritmetik ortalamaların belirlenmesinde 1.00-1.79 hiç katılmıyorum, 1.80-2.59 biraz katılıyorum, 2.60-3.39 kararsızım, 3.40-4.19 oldukça katılıyorum, 4.20-5.00 tam katılıyorum puan aralığı olarak belirlenmiştir. Anlamlılık düzeyi .01 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma ile elde edilen bulgular araştırmacının alt problemleri doğrultusunda ele alınmaktadır. Bu bağlamda; "İlkokullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Ölçeği"ne ilişkin betimsel veriler ortaya konulduktan sonra araştırmaya katılanların cinsiyet, ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme düzeyi, araştırmaya katılanların statüsü ve okul türü değişkenleri bakımından bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin sorulara cevap aranmıştır.

Tablo 2. "İlkokullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Ölçeği"ne İlişkin Betimsel Veriler

Boyutlar	N	\bar{x}	ss
Serbest kıyafeti destekleme	1314	2.54	1.37
Serbest kıyafete karşı olma	1314	3.34	1.27
Toplam	1314	2.94	.770

Tablo 2'de araştırmaya katılanların "İlkokullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Ölçeği"nden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları görülmektedir. Araştırmaya katılanların aritmetik ortalamalarının *serbest kıyafeti destekleme boyutunda 2.54, serbest kıyafete karşı olma boyutunda 3.34 ve ölçek toplamında 2.94* olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar araştırmaya katılanların ilkokullarda serbest kıyafet uygulaması konusunda "kararsız" olduklarını göstermektedir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre İlkokullarda Serbest Kıyafet Uygulamasını Destekleme Durumlarına İlişkin Görüşlerine Ait t Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	sd	t	p
Serbest kıyafeti destekleme	Kadın	700	2.35	1.33	1312	-5.232	.000
	Erkek	614	2.75	1.39			
Serbest kıyafete karşı olma	Kadın	700	3.47	1.27	1312	3.904	.000
	Erkek	614	3.19	1.26			
Toplam	Kadın	700	2.91	.756	1312	-1.415	.157
	Erkek	614	2.97	.786			

Tablo 3'te araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme durumlarına göre *serbest kıyafeti destekleme* ($t_{(1312)}=-5.232$, $p<.01$) boyutunda erkekler lehine, *serbest kıyafete karşı olma* ($t_{(1312)}=3.904$, $p<.01$) boyutunda kadınlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Ölçek toplamından elde edilen puan ($t_{(1312)}=-1.415$, $p>.01$) bakımından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar ilkokullarda serbest kıyafet uygulaması ile ilgili olarak erkeklerin kadınlara göre daha özgürlükçü düşündüğünü göstermektedir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılanların İlkokullarda Serbest Kıyafet Uygulamasını Destekleme Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar	D. Düzeyi	N	Sır.Or	sd	χ^2	p	Fark
Serbest kıyafeti destekleme	Hiç	620	382.70	3	664.117	.000	1-2,3
	Biraz	164	736.87				1-4
	Oldukça	71	869.54				2-3
	Tamamen	459	967.53				2-4
	Toplam	1314					3-4
Serbest kıyafete karşı olma	Hiç	620	813.35	3	224.359	.000	1-2
	Biraz	164	644.07				1-3
	Oldukça	71	419.11				1-4
	Tamamen	459	488.66				2-3
	Toplam	1314					2-4
Toplam	Hiç	620	540.18	3	129.540	.000	1-2
	Biraz	164	709.34				1-4
	Oldukça	71	627.52				2-4
	Tamamen	459	802.08				3-4
	Toplam	1314					

Tablo 4'te araştırmaya katılanların ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme düzeylerine göre *serbest kıyafeti destekleme* ($\chi^2=664.117$; $p<.01$) boyutunda "hiç desteklemeyenler" aleyhine; *serbest kıyafete karşı olma* ($\chi^2=224.359$; $p<.01$) boyutunda "hiç desteklemeyenler" lehine; ölçek toplamında (129.540; $p<.01$) "biraz destekleyenler" ve "tamamen destekleyenler" lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu sonuçlar ilkokullarda serbest kıyafeti destekleme boyutunda serbest kıyafeti destekleyenlerin; ilkokullarda serbest kıyafete karşı olanlar boyutunda serbest kıyafete karşı olanların; ölçek toplamında *biraz destekleyenlerin* ve *tamamen destekleyenlerin* daha yüksek puana sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılanların Statülerine Göre İlkokullarda Serbest Kıyafet Uygulamasını Destekleme Durumlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Statü	N	\bar{x}	ss	F	p	Scheffe
Serbest kıyafeti destekleme	Öğrenci	683	3.06	1.33	120.282	.000	1-2
	Öğretmen	307	2.08	1.27			1-3
	Veli	324	1.89	1.11			
	Toplam	1314	2.54	1.37			
Serbest kıyafete karşı olma	Öğrenci	683	2.94	1.15	79.653	.000	1-2
	Öğretmen	307	3.87	1.30			1-3
	Veli	324	3.67	1.21			
	Toplam	1314	3.34	1.27			
Toplam	Öğrenci	683	3.00	.862	9.249	.000	1-3
	Öğretmen	307	2.97	.530			2-3
	Veli	324	2.78	.738			
	Toplam	1314	2.94	.770			

Tablo 5'te araştırmaya katılanların statülerine göre ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme durumlarına ilişkin görüşlerinin *serbest kıyafeti destekleme* ($F=120.282$; $p<.01$) boyutunda öğrenciler lehine; *serbest kıyafete karşı olma* ($F=79.653$; $p<.01$) boyutunda öğrenciler aleyhine; ölçek toplamında ($F=79.653$; $p<.01$) veliler aleyhine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bu sonuçlar serbest kıyafet uygulamasını destekleme konusunda öğrencilerin sınıf öğretmenlerine ve velilerine göre daha özgürlükçü olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılanların Okul Türlerine Göre İlkokullarda Serbest Kıyafet Uygulamasını Destekleme Durumlarına İlişkin Görüşlerine Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyutlar	O. türü	N	SırOrt.	Sıra Top.	U	Z	p
Serbest kıyafeti destekleme	Devlet	1193	648.90	774133.5	61912.50	-2.587	.010
	Özel	121	742.33	89821.5			
	Toplam	1314					
Serbest kıyafete karşı olma	Devlet	1193	669.82	799101.0	57473.00	-3.702	.000
	Özel	121	535.98	64854.0			
	Toplam	1314					
Toplam	Devlet	1193	661.22	788831.5	67742.50	-1.115	.265
	Özel	121	620.86	75123.5			
	Toplam	1314					

Tablo 6'da araştırmaya katılanların okul türlerine ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme durumlarına ilişkin görüşlerinin *serbest kıyafeti destekleme* ($U=61912.50$; $p<.01$) boyutunda özel okul lehine; *serbest kıyafete karşı olma* ($U=57473.00$; $p<.01$) boyutunda devlet okulu lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı; ölçek toplamında ($U=67742.50$; $p>.01$) ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar serbest kıyafet uygulamasını destekleme konusunda özel okulların daha özgürlükçü; serbest kıyafet uygulamasına karşı olma konusunda devlet okullarının daha tutucu olduğunu göstermektedir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda araştırmaya katılanların ilkokullarda serbest kıyafet uygulaması konusunda "kararsız" oldukları bulunmuştur. Okullarda tek tip kıyafeti uygulanmasını destekleyen araştırmaların yanı sıra serbest kıyafet uygulamasını destekleyen araştırmalar da bulunmaktadır (Erkan, 2003). Tek tip kıyafet uygulamasını destekleyenlere Caruso'nun (1996) ve Murray'ın (1997) araştırmaları örnek olarak

verilebilir. Caruso (1996) ABD'deki eyaletlerde öğretmen ve okul yöneticilerinin tek tip kıyafet uygulamasının disiplin problemlerini azalttığı ve iftihar listesine giren öğrenci sayısını artırdığını bulmuştur. Murray'ın (1997) iki ortaokulda elde ettiği veriler tek tip kıyafetin okul iklimine olumlu etki ettiği yönündedir. Serbest kıyafet uygulamasını destekleyenlere Howe'nun (1996) ve King'in (1998) araştırmaları örnek olarak verilebilir. Howe (1996) tek tip kıyafetin öğrencilerin bireysel farklılıklarının ortaya çıkmasını engellediğini belirlemiştir. King (1998) öğrencilerin kendi seçimleri olan kıyafetlerin onların psikolojik dünyasının, duygularının ve problemlerinin bir barometresi olduğunu savunarak öğrencilerin kıyafetlerinin gözlenerek hayatlarındaki değişikliklerin fark edilebileceğini ve tek tip kıyafet uygulaması ile bu imkanın ortadan kaldırılarak öğrenciye adeta bir kamuflaj uygulandığını ifade etmiştir. Akbaba ve Konak (2014) lise öğrencileri ve velileri ile yaptıkları araştırmalarında disiplinin eğitim-öğretimde büyük öneme sahip olduğu; disiplinin kılık kıyafetle sağlanamayacağı; okulun veli ve çevre faktörünün desteğine ve güvenli ortamların oluşturmasına her zaman ihtiyaç duyduğu; kılık kıyafet serbestliği velileri ekonomik olarak zorlasa da, öğrencilerin zamanını alsa da, zengin fakir ayrımı ortaya çıkarsa da, çağ açısından bir gereklilik olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Erkan (2003) serbest kıyafet araştırmalarından çıkardığı sonuçlara göre okullarda tek tip kıyafet zorunluluğuna ya da serbest kıyafet uygulamasına evet ya da hayır demenin kolay bir karar olmadığını ileri sürmektedir.

Cinsiyete göre ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını *destekleme* boyutunda erkekler lehine, *serbest kıyafete karşı olma* boyutunda kadınlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır. Bu durum ilkokullarda serbest kıyafet uygulaması ile ilgili olarak erkeklerin kadınlara göre daha özgürlükçü düşündüğünü göstermektedir. Araştırmaya katılanların ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme düzeylerine göre *serbest kıyafeti destekleme* boyutunda "hiç desteklemeyenler" aleyhine; *serbest kıyafete karşı olma* boyutunda "hiç desteklemeyenler" lehine; ölçek toplamında "biraz destekleyenler" ve "tamamen destekleyenler" lehine anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır.

Araştırmaya katılanların statülerine göre ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme boyutunda öğrenciler lehine; *serbest kıyafete karşı olma* boyutunda öğrenciler aleyhine; ölçek toplamında veliler aleyhine anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır. Bu durum ilkokullarda serbest kıyafeti destekleme konusunda öğrencilerin sınıf öğretmenlerine ve öğrenci velilerine göre daha özgürlükçü düşündüğüne işaret etmektedir. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığı'nın (1997), I. kademe öğrencilerinin çoğunun okulda önlük/forma giymekten hoşlandıkları yönündeki araştırma sonuçlarından farklılaşmakta; II. kademe ve lise öğrencilerinin okulda önlük/forma giymekten hoşlanmadıkları yönündeki araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Her üç kademedeki öğrencilerin çoğunluğu kendilerini daha özgür hissetmeleri, daha rahat hareket edebilmeleri ve daha rahat giyip çıkarabilmeleri açısından okul dışında giydikleri herhangi bir kıyafetle okula gelmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca; Stockton, Gullatt ve Parke'nin (2002; Akt., Erkan, 2003) tek tip kıyafet konusunda öğretmenlerin öğrencilere göre daha olumlu düşündükleri yönündeki araştırmalarıyla benzerlik göstermektedir. Kıran (2001) yaptığı araştırmada öğretmenlerin ve velilerin serbest kıyafet uygulamasına karşı olduklarını tespit etmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın (1997), yaptığı araştırmada öğretmenlerin ve velilerin büyük bir çoğunluğunun her üç kademe öğrencilerinin de önlük/forma giymeleri gerektiği görüşünü savunmuşlardır. Kahraman ve Karacan (2013) lise öğrencilerinin serbest kıyafet giymeleri ile ilgili olarak yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirdikleri araştırmalarında serbest kıyafet uygulamasının öğrencilere ve okul ortamına olumlu ve olumsuz etkileri hakkında veriler elde etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre serbest kıyafet uygulamasına en çok yöneticiler olumsuz yaklaşmış; öğretmen, öğrenci ve velilerin konuya ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerinin oranı birbirine yakın çıktığı görülmüştür.

Araştırmaya katılanların okul türlerine ilkokullarda serbest kıyafet uygulamasını destekleme boyutunda özel okullar lehine; *serbest kıyafete karşı olma* boyutunda devlet okulları lehine anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır. Bu durum serbest kıyafet uygulamasını destekleme konusunda özel okulların devlet okullarına göre daha özgürlükçü düşündüğünü göstermektedir.

Kaynakça

- AÇIKALIN A.(2003). Dahabir Okul-Önlük-Forma-Giysi. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, 33, 5-7.
- AKBABA A. ve KONAK M. (2014). Yeni İlk Orta Ve Lise Kıyafet Yönetmeliğinin Veli Ve Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi. **Turkish Studies**, 9 (2), 21-40.

- AKYÜZ Y. (1989). **Türk Eğitim Tarihi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları.
- BÜYÜKÖZTÜRK Ş. (2009). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, Ankara: Pegem AYayınları.
- CARUSO P. (1996). Individuality vs. Conformity: The Issue Behind School Uniforms. **NASSP Bulletin**, 80, 83-88.
- DOĞAN İ. (2011). **Eğitim Sosyolojisi**. Ankara: Nobel Yayınları.
- ERKAN S. (2003). Okullarda Tek Tip Ya Da Serbest Kıyafet. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, 34, 268-279.
- FER S. (2005). Düşünme Stilleri Envanterinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, 5(1), 31-68.
- HESAPÇIOĞLU M. & MEŞECİ-GİORGETTİ F. (2009). Siyah Önlük Beyaz Yakamın Kökeni. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, 9 (4), 1717-1750.
- HOWE H. (1996). School Uniforms: Learning Toward The Spartans And Away From The Athenians. *Education Week*. <http://www.edweek.org/ew/articles/1996/04/03/28howe.h15.html> adresinden 24.02.2014 tarihinde alınmıştır.
- KAHRAMAN İ. ve KARACAN H. (2013). Serbest Kıyafet Uygulamasının Öğrenciler Üzerindeki Etkilerine İlişkin Paydaş Görüşleri. **Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 3 (5), 120-142.
- KARASAR N. (1994). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: 3 A Araştırma Danışmanlık Limited.
- KIRAN H. (2001). İlköğretimde Öğrenci Kıyafetine İlişkin Tutumlar. **Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 1, 79-84.
- King Keith, A. (1998). Should School Uniforms Be Mandated İn Elementary School. **Journal of School Health**, 68 (1), 32-38.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI (MEB). (1997). İlk ve Ortaöğretimde Öğrenci Kıyafetleri. *Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED)*, Ankara.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI (MEB). (2012). Milli Eğitim Bakanlığı ile diğer bakanlıklara bağlı okullardaki görevlilerle öğrencilerin kılık kıyafetlerine ilişkin yönetmelik. *Resmi Gazete*, 28480.
- MURRAY R. K. (1997). The Impact Of School Uniforms On School Climate. **NASSP Bulletin**, 81 (593), 106.
- ORTAYLI İ. (1987). **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**. İstanbul: Hil Yayınları.
- Preacher, K. J. & MacCallum, R. C. (2002). Exploratory Factor Analysis In Behavior Genetics Research: Factor Recovery With Small Sample Size. **Behavior Genetics**, 32(2), 153-161.
- ÖZDAMAR K. (1999). **Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi** (2. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- SAPNAS K. G. (2004). Letters To The Editor: Determining Adequate Sample Size. **Journal of Nursing Scholarship**, 36(1), 4.
- RESMİ GAZETE [RG]. (2012). *Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Öğrencilerinin Kılık ve Kıyafetlerine Dair Yönetmelik*, 28480.

Ek- 1: İlkokullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Ölçeği

Boyutlar	M. No	Hiç katılmıyorum (1), Biraz katılıyorum (2), Kararsızım (3), Oldukça katılıyorum (4), Tam katılıyorum (5).	Rakam Değeri
İLKOKULLARDA SERBEST KIYAFET;			
Serbest kıyafeti destekleme	1.	Öğrencilerin derslerde rahat hareket etmesini sağlar	[]
	2.	Öğrencilerin kendini ifade etmesine yardım eder	[]
	3.	Öğrencilerin karar alma sürecine katılmasını sağlar	[]
	4.	Öğrencilerin seçme hakkını kullanmasına fırsat verir	[]
	5.	Öğrencileri derslerde sevimli hale getirir	[]
	6.	Öğrencilerin temiz kıyafetle okula gelmesini sağlar	[]
	7.	Öğrencilerin okula istekli gelmelerine yardımcı olur	[]
	8.	Öğrencilerin okula hazırlanmasını kolaylaştırır	[]
	9.	Sınıfın düzenli olmasını kolaylaştırır	[]
	10.	Sınıfın temiz kokmasını olumlu yönde etkiler	[]
Serbest kıyafete karşı olma	11.	Öğrencilerin ekonomik farklılıklarını belirginleştirir	[]
	12.	Öğrencilerin okul güvenliğini tehlikeye düşürür	[]
	13.	Öğrencilerin sınıf disiplinini olumsuz etkiler	[]
	14.	Öğrencileri marka takıntısı olmaya yöneltir	[]
	15.	Anne babaları ekonomik bakımdan sıkıntıya sokar	[]
	16.	Öğrencilerin reklamlardan etkilenmesini kolaylaştırır	[]
	17.	Öğrencilerin kurallara uymalarını olumsuz etkiler	[]
	18.	Öğrencilerin ailelerinin bütçesine ek yük getirir	[]
	19.	Öğrencilere "bugün ne giyeceğim" sorununu yaşatır	[]
	20.	Öğrencilerin abartılı kıyafetler giymesine yol açabilir	[]

A Study of the Casual Dress Code Policy in Primary Schools in Reference to Certain Variables

Halil İbrahim Sağlam^v, Cevdet Şen^{vi}, Elif Tınmaz^{vii}, Semra Süzer^{viii}

Until recently, school uniforms were an indispensable part of schools, and they were almost invariably comprised of a black coat and white collar. Nevertheless, black coats were abolished in Turkey by the circular letter issued in the 1989-1990 academic year, on the grounds that they had negative psychological influences on primary school students. The subsequent decision was on the replacement of black coats with coats of various colors and shapes. Despite this variety, primary schools tended to prefer blue (MEB, 2008). Next, the Ministry of Education held a workshop in Ankara on June 29 and 30, 2009, concerning dress code policies in schools. The members of the workshop approved the proposal that dressing should be liberalized in schools in parallel with pedagogical and social facts. Even so, there were still some limitations, including the decisions that each school should have distinctive attire to be determined by the parent-teacher associations, that climate conditions and local characteristics should be considered, and that ties should no longer be mandatory (Dogan, 2011). The dress code policy, which went through a long process from black coats to blue coats and finally to distinctive school attires, was amended by the Regulations on the Dress Code Policies for Schools under the Ministry of National Education (the Official Gazette [OG], 28480), introduced on November 27, 2012. The regulations required that schools should switch to the casual dress code policy as of the 2013-2014 academic year; nevertheless, fierce public debates over the policy led to the decision that parents should be granted with the right to choose whether the casual dress code policy should be enforced in their schools or not. This was significant, for the participants were enabled to participate in the decision-making process. In this context, the present study was mainly motivated by the need to identify the views of class teachers, parents and students on the casual dress code policy in primary schools. Furthermore, an attempt was made to reveal whether the views of the participants differed depending on the variables *gender, degree of support for the casual dress code policy in primary schools, status, and type of school*.

The present study was designed as a relational survey model in order to identify the views of class teachers, parents and students on the casual dress code policy in primary schools in reference to certain variables.

The sample of the study was comprised of 307 class teachers (23%) in 15 primary schools- two of them being private and the remaining 13 being state-run, 683 primary school students (52%), and 324 parents (25%) in the central districts of Sakarya, Turkey, during the 2013-2014 academic year.

The data were collected through a 20-item instrument, and the items were grouped under two factors, namely *support for the casual dress code policy* and *opposition to the casual dress code policy*. The instrument had a Cronbach's alpha of 0.78, and it could account for 60.5% of the total variance.

The study concluded that the participants were *undecided* about the casual dress code policy in primary schools. A review of literature suggests that there is a lack of consensus on the matter, for some studies support school uniforms whereas others advocate the casual dress code policy (Erkan, 2003). Examples of the former group of studies include those of Caruso (1996) and Murray (1997). In the present study, the variable *gender* led to a significant discrepancy in the dimensions *support for the casual dress code policy in primary schools* and *opposition to the casual dress code policy in primary schools*. The differences in these two dimensions were in favor of the male and female participants respectively. The finding implies that men tend to be more liberal than women as far as dress code policies in schools are concerned. *Status*,

^v Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Hendek/Sakarya. hsaglam@sakarya.edu.tr

^{vi} Sn. Öğr., Zübeyde Hanım İlkokulu, Serdivan/Sakarya. malezcevdetsen@hotmail.com

^{vii} Sn. Öğr., Özel Neva İlkokulu, Serdivan/Sakarya. t-n-m-z1990@hotmail.com

^{viii} Sn. Öğr., Şehit İhsan Ünlütürk İlkokulu, Akyazı/Sakarya. semrasuzer.1983@outlook.com

another variable, resulted in a significant difference among the participants in the dimensions *support for the casual dress code policy* in primary schools and *opposition to the casual dress code policy in primary schools*, and the differences in the former and latter were in favor of the students and against the students respectively. When the scale was considered as a whole, the significant difference was against the parents. The finding suggests that students are likely to be more liberal than class teachers and parents when it comes to dress code policies in schools. The finding is partly supported and partly contradicted by a study by the Ministry of National Education (1997), in which primary school students reported their desire to wear coats/uniforms and secondary school/high school students reported that they would rather not wear coats/uniforms. The variable *type of school* brought about a significant difference in the dimensions *support for the casual dress code policy in primary schools* and *opposition to the casual dress code policy in primary schools*, with the differences being in favor of private schools and state-run schools respectively. The finding suggests that private schools are more liberal than state-run schools as far as dress code policies are concerned.

Key Words: Primary schools, the casual dress code policy, decision-making.